

KOOPERATİF ÜYELERİNİN ÜYESİ OLDUKLARI KOOPERETİFLERDEN MEMNUNİYET DURUMLARI

Satisfaction Status of Cooperative Members from the Cooperatives They Are Members of

ÖZET

Caner ERKEN
erken_06@hotmail.com

Erdal AYDIN
erdalaydin@comu.edu.tr

Bu çalışmanın amacı, Gökçeada ilçesinde bulunan kooperatiflerin genel bir değerlendirmesi yapılarak, kooperatif ortaklarının üye olma nedenleri ile üyesi oldukları kooperatiflerden memnuniyet derecelerini inceleyerek mevcut kooperatiflerin zayıf yönlerinin giderilmesine ve güçlü yönlerinin geliştirilmesine çözüm önerileri getirmektir. Çalışmada, Gökçeada'da bulunan kooperatiflerin işletilmesi ve bu kooperatiflere bağlı ortakların kooperatif faaliyetlerinden memnuniyetlerini etkileyen alanlardaki sorunlarıyla ilgili çözüm önerileri üzerine fikirler sunulmaya çalışılmıştır. Öte yandan, kooperatiflerinin sürdürülebilir ve başarılı olanlarını belirlemek amaçlanmıştır. Böylece, kooperatiflere bağlı ortakların memnuniyetsiz oldukları faaliyetlerde kooperatiflerin neden başarısız oldukları sorularını sormak ve onları çözüm yoluna götürmek ana hedef olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamında araştırma bölgesinde bulunan kooperatif ortakları ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakat sonucunda elde edilen verilerin nitel analizleri sonucunda, kooperatif ortaklarının ekonomik anlamda memnuniyet durumlarının gelir artışı kaynaklı olduğu ve sosyal anlamda memnuniyetlerinin toplum içerisinde saygınlık kazanımı ve dayanışma sağlaması kaynaklı olduğu görülmüştür. Buna ek olarak kooperatif ortaklarının kooperatiflerden sosyal olarak daha fazla fayda sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kooperatifçilik, Gökçeada, Nitel veri analizi, Örgütlenme, Sosyal politika

ABSTRACT

The aim of this study is to make a general evaluation of the cooperatives in Gökçeada district, to examine the reasons for membership of the cooperative members and the degree of satisfaction with the cooperatives they are members of, and to offer solutions to eliminating the weaknesses of the existing cooperatives and improving their strengths. In the study, it has been tried to present ideas on the operation of the cooperatives in Gökçeada and the solutions to the problems of the members of these cooperatives in the areas that affect their satisfaction with the cooperative activities. On the other hand, it is aimed to determine the sustainable and successful cooperatives. Thus, it has been chosen as the main objective to ask the questions why the cooperatives fail in the activities that the members of the cooperatives are dissatisfied with and to lead them to a solution. Within the scope of the study, in-depth interviews were conducted with the cooperative partners in the research area. As a result of the qualitative analysis of the data obtained as a result of the interview, it has been seen that the economic satisfaction of the cooperative members is due to the increase in income, and the social satisfaction is due to the gaining of prestige and solidarity in the society. In addition, it has been determined that cooperative members benefit more socially from cooperatives

Keywords: Cooperatives, Gökçeada, Qualitative data analysis, Organization, Social policy

1. Giriş

Ülkemiz anayasası ilkeleri ve demokratik yönetim düzeninde ülkemizin kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla ekonomik olarak büyümeyi birlikte çalışarak gerçekleştirmek, tek başlarına var olmalarının yetersiz kalacağı emek ve sermayenin bir araya getirilmesiyle dünya çapında büyük sermayeli yatırımlara yönelmek, faaliyet gösterilen alandaki teknik gelişmelere daha çabuk uyum sağlamak ve elde edilen ürünleri düzenli olarak pazarlamak ülkemizin ilerlemesiyle birlikte kooperatifleri oluşturacak olan geniş insan topluluklarının refahlarını arttıracak olması nedeniyle günümüz de bütün dünya ülkelerince kooperatifleşmenin önemi oldukça büyüktür (“Türkiye Büyük Millet Meclisi”,t.y.).

Kooperatifçiliğin tanımıyla ilgili ülkemizde ve diğer ülkelerde birçok tanım olmasına rağmen, herkesin üzerinde anlaşıldığı bir tanımın olmasından söz edilememektedir. Bazı tanımlarda kooperatifçiliğin sosyal kimliğinin bazılarında da ekonomik yanının vurgulanması bu farklılığın nedenini oluşturmaktadır. Buna ek olarak kooperatiflerin çok farklı amaçlar için ve değişik ekonomik sistemler içerisinde faaliyette bulunmaları da kesin bir tanımın olmasını engelleyen bir etmendir. Kelime kökeni olarak Latince ‘cooperatio’ işbirliği manasına gelen kooperatife ait en kapsamlı tanım 1995 senesinde Manchester’de bir araya gelen ICA (Uluslararası Kooperatifler Birliği) Toplantısı’nda belirtilen tanım olarak nitelendirilmekte ve : “Kooperatif, kişilerin ortak ekonomi, sosyal ve kültürel gereksinim ve özelemlerini, müştereken sahip olunan ve demokratik kurallarla yönetilen bir işletme vasıtasıyla karşılamak için gönüllü olarak oluşturdukları özerk bir işletmedir.” tanımı üzerine kooperatiflerin özerk yapılı, üyeleri kendi rızalarıyla birleşen, dayanışma ile oluşan, üyelerinin maddi, manevi ve kültürel taleplerini karşılayan, demokratik bir yönetim ile yönetilen işletmeler olduğu anlaşılmaktadır (Mülayim, 2010: 71).

Kooperatifleri diğer oluşumlardan ayıran en büyük farklardan bir tanesi demokratik yönetim yapısının varlığıdır. Kooperatifler bünyesinde karar alma süreci demokratik ve ortakların kooperatifin işleyiş sürecine doğrudan katılım imkânı tanınmalıdır. Bunun temelinde kooperatiflerin ortaklarıyla birlikte buldukları toplumun çıkarlarını korumaya ve geliştirmeye katkı sağlaması gerekliliği olduğu yer almaktadır. Uygulanan demokratik yönetim sayesinde ;

- Güç az sayıda insanın elinde toplanmak yerine ‘dağıtılır’.
- Bilgiye erişim kolaylaştırılır.
- Piyasadaki düzensizliğin ve belirsizliğin yönetimi, hiyerarşik yönetimlerden daha bir şekilde sağlanır.
- Tecrübe ve uzmanlık paylaşımı sayesinde yeni öneriler ve fikirlerin ortaya çıkmasına imkân tanınır (Polat,2017: 15)

Ülkemiz kanunlarında da aynı tanıma eşdeğer bir tanım bulunmaktadır. Kooperatifler Kanunu’nun 1. Maddesi içeriğine göre: “Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, Kooperatiflerin hukuksal içeriğini düzenleyen Kooperatifler Kanununda ise tanımlama; „Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belli ekonomik çıkarlarını ve özellikle meslek geçimlerine ait çıkarlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek kanun ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir şeklinde yapılmıştır. (“Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete” t.y.)

KOOPERATİF ÜYELERİNİN ÜYESİ OLDUKLARI KOOPERATİFLERDEN MEMNUNİYET DURUMLAR
Satisfaction Status of Cooperative Members from the Cooperatives They Are Members of

Pratikte Kooperatifçilik denince hepimizin aklına ilk etapta gelen bireysel olarak hizmet veya ürün üreten küçük işletmelerin pazarda rekabet avantajı kazanmak ve varlıklarını sürdürebilmek amacıyla bir araya gelerek kullanılması zorunlu ekipman, araç gereç ve hammadde gibi girdi maliyetlerini düşürmek ve pazarda bilinen marka haline gelip satış miktarını arttırarak gelir seviyesini arttırmak gelmelidir.

Karşılıklı ve yükseltici çıkarlar doğrultusunda çalışan kooperatifler, günümüzde neredeyse bütün dünyada kamu ve özel sektör karşısında rakip olarak durabilecek çoğunluğa sahip diğer bir sektördür. Uzun bir geçmişe sahip olan kooperatifleşmenin ICA rakamlarına göre üye sayıları göz önünde bulundurulduğunda tarihteki en büyük sosyo-ekonomik oluşum olduğu söylenebilir.

Kooperatifler sosyal değerlere göre işleyen örgütler olması nedeniyle faaliyetlerini gerçekleştirirken sahip oldukları değerlere göre hareket ettikleri görülmektedir. Kooperatiflerin takip etmiş oldukları değerler genel olarak aşağıda olduğu gibidir.

- Öz yardım
- Öz sorumluluk
- Demokrasi
- Eşitlik
- Hakkaniyet
- Dayanışma
- Dürüstlük, açıklık, toplumsal sorumluluk ve duyarlılık (Polat, 2017: 16).

Kooperatifçilik konusu, teknolojik gelişmeler ile meydana gelen yeni üretim sistemleri ve cihazların yüksek maliyetli yatırım gerektirmesi ve bu teknolojiler olmadan üretim yapmanın teknolojik sistem ve cihazlara sahip büyük rakip firma veya işletmelerin yaptığı üretime göre birim maliyetin daha pahalı olması nedeniyle küçük işletmelerin rekabet gücünü zayıflatıp adeta yok olmaya mahkûm bırakması nedeniyle bu işletmeler için kurtarıcı bir rol üstlenmiştir. Yapılacak araştırma neticesinde mevcut kooperatiflerde yapılan yanlışların giderilmesi, iyi olan uygulamaların geliştirilmesi ve işletmelerin bu konuda bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca Gökçeada ilçesinde bulunan kooperatif üyelerinin üyesi oldukları kooperatiflerden memnuniyet durumları ele alan araştırma, kooperatif üyelerini kapsamaktadır. Araştırmada sonucunda konu üzerine genel bir değerlendirme yapılarak, kooperatif ortaklarının üye olma nedenleri ile üyesi oldukları kooperatiflerden memnuniyet derecelerini incelenerek mevcut kooperatiflerin zayıf yönlerinin giderilmesine ve güçlü yönlerinin geliştirilmesine çözüm önerileri getirmek amaçlanmaktadır. Çalışmada, Gökçeada'da bulunan kooperatiflerin işletilmesi ve bu kooperatiflere bağlı ortakların kooperatif faaliyetlerinden memnuniyetlerini etkileyen alanlardaki sorunlarıyla ilgili çözüm önerileri üzerine fikirler sunulmaya çalışılmıştır. Öte yandan, kooperatiflerinin sürdürülebilir ve başarılı olanlarını belirlemek amaçlanmıştır. Böylece, kooperatiflere bağlı ortakların memnuniyetsiz oldukları faaliyetlerde kooperatiflerin neden başarısız oldukları sorularını sormak ve onları çözüm yoluna götürmek ana hedef olarak seçilmiştir.

Çalışma nitel analiz yöntemi ile gerçekleştirilmiş; 15 üye üzerinde derinlemesine mülakat uygulanmıştır. Çalışma sonucunda kooperatif ortakları başlısı buldukları kooperatiflerin sosyal beklentilerini % 75 oranında, ekonomik beklentilerini %35 oranında karşıladıkları, kooperatiflerden

gelirlerini arttırmaları ve pazarlama kolaylığı sağlamalarını konularında beklenti içerisinde olduklarını ve kooperatiflerin kredi kullanım kolaylığı sağlamadıkları, ürün satışı konularında yetersiz kaldıkları ve eğitim yeteneklerinin düşük olduğu düşüncelerine sahip oldukları saptanmıştır.

Çalışma kapsamında birinci bölümde kooperatifçiliğin tanımı ve tarihi, ikinci bölümde düşünsel arka planı ve devlet ve kooperatifçilik ilişkilerini tanımlayan sistemler, üçüncü bölümde kuramsal çerçeve ve önceki çalışmalar dördüncü bölümde bulgular ve sonucu içerecek şekilde dizayn edilmiştir.

2. Kuramsal Çerçeve

Kooperatifçilik faaliyetlerinin ortaya çıkmasının temelinde insanların karşılaştığı sorunlarla kendi başlarına başa çıkamamaları durumunda diğer insanlarla işbirliği içerisinde bulunarak bu durumdan kurtulmanın hedeflenmesi yatmaktadır. Bölüm kapsamında kooperatifçiliğin düşünsel yapısı derinlemesine incelenecek, kooperatif yönetimi konusunda öncü dünya ülkelerinin kooperatiflerle olan ilişki modellerine değinilecek, kooperatiflerin faaliyetleri üzerinde kamu otoritesinin varlığı, kooperatiflerin sürdürülebilir kalkınmadaki rolü ve stratejik üstünlükleri açıklanacaktır.

2.1. Kooperatifçiliğin Düşünsel Arka Planı

- ▶ Kooperatifçilik konusu ele alındığında içerdiği en önemli kavramların başında iş birliği gelmektedir. İş birliği, kelimesi geniş çaplı olarak incelendiğinde ise sadece kooperatifçilik açısından değil sosyal temelli bütün ekonomik oluşumlar için önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. 1844 yılı içerisinde Robert Owen tarafından iş birliği kelimesi, kapitalist sistemde yer alan rekabet yetisinin karşıtı olarak ifade edilmiştir. Bu ifade de belirtildiği gibi iş birliği ve rekabet zıt anlamlara sahip olsalar da kooperatif işletmeler ile geleneksel işletmelerin arasındaki farkı yalnızca bu şekilde açıklamak yetersiz kalır. Çünkü kooperatifler ilk defa oluşturuldukları dönemlerde ve günümüz içerisinde ekonomik olarak farklı bir yol sunmaları yanında faaliyetlerini kapitalist düzende ekonomik şartlara göre devam ettirmişlerdir. Kapitalist bir sistem temelinde ekonomik faaliyetler toplum içerisinde bireysellik ve adaletsizlik benzeri olumsuz davranışlar getirmekte, kooperatifçilik hareketi ise bu sisteme karşı koyucu olarak demokratik düzenli bir ekonomik işleyiş modeli oluşturmaktadır. Kooperatif oluşumlarında temel amaç toplum tarafından benimsenmiş olan örf adetler ile etik değerlerin dikkate alınarak ekonomik bir gelişim sürdürmektir. (Draperi,2015:1)
- ▶ İş birliğine insanlık tarihi geçmişinde bakıldığında benzer kavramların Antik Yunan kültüründe var benzer bir şekilde var olduğu görülmektedir. Bu dönemde Aristo tarafından “insan sosyal bir hayvandır” savı öne sürülerek insanın yalnız başına toplumsallaşmadan yaşamasının mümkün olamayacağı belirtilmiştir. Bu düşünce temelinde iş birliği kavramı, insanın toplum içerisindeki kültürel ve dini yaşamını düzenlemeye yönelik ele alınmasıyla insan yaşamında önemli bir yere sahip olmuş ve insanın iş birliği olmaksızın mutsuz bir yaşam süreceği düşünülmüştür. Günümüz dünyasın da yaşadığımız modern yaşam tarzında ise iş birliği önceki dönemlere göre farklı bir anlama doğru kaymıştır (Rehber, 2011:5)
- ▶ Bu kavram modern hayat içerisindeki anlamı ile ilk defa 14. Yüzyıl dönemi içerisinde Latince kökenli “cooperatio” kelimesi ile hayatımıza girmiştir. Bu dönemde “ortak çaba” anlamında kullanılan bu kavram köken olarak incelendiğinde, co (birlikte) ve operate (hareket etmek) şeklinde oluştuğu görülmektedir. İşbirliği kavramı günümüzde genellikle büyüme ve gelişme temelli oluşumlarla ilgili olup, bilimsel olarak ekonomik, sosyal ve yönetsel alanların çalışma ve organizasyon yapılarında yer aldığı görülmektedir. Bütün toplumlarda ortak olarak kullanılmasına rağmen

toplumlar arasında dolaylı olarak kullanılması nedeniyle anlam farklılıklarına neden olabilmektedir. Bunun temelinde ise iş birliği düşüncesi ile ilgili birçok farklı terimin var olmasıdır. Örneğin Sosyoloji alanında kullanılan iletişim, koordine, katılım sağlama, arabuluculuk faaliyetleri, etkileşimde bulunma terimleri iş birliği kavramını içermektedir. (Draperi, 2015:2)

2.2. Devlet ve Kooperatifçilik İlişkilerini Tanımlayan Sistemler

- Ülke genelinde bütün alanlarda gerçekleştirilecek olan girişimlerin düzenlenmesinde kanun koyucu olmakla birlikte gerektiğinde ekonomik destek sağlamakla devlet direk olarak o yapıyı ana etkileyen ana unsur olmaktadır. Kooperatifçilik alanında devlet ile kurulması beklenen bu ilişkinin yokluğu elbette söz konusu olamaz. Kooperatifçilik hareketine dair birçok unsurun geçmişten günümüze defalarca araştırıldığı gibi ülke genelinde asıl otorite olan devlet ile ilişkileri üzerinde de birçok araştırma yapılmıştır. Kooperatifçilik konusu üzerinde çalışmalar yapan önemli düşünürlerden Charles Gide devlet ile kooperatifler arasındaki ilişkiyi, serbest sistem, karşılıklı yardım sistemi, vesayet sistemi ve devletçilik sistemi olarak dört ana başlık altında sınıflandırmıştır (Mülayim, 2010:100)

2.2.1. Serbest Sistem (İngiltere Örneği)

- Kooperatifler ile devlet arasında kurulmuş olan ilişkilerin belirli bir yapı altında açıklanmaya çalıştığı ilk sistem serbest sistem olarak bilinmektedir. Bu sisteme göre kooperatifler ile devlet arasında kuruluş aşamasından faaliyetine kadar hiçbir bağ oluşmamaktadır. Uygulama alanı olarak bu sistem Avrupa Birliği ülkelerinde hayat bulmuş durumdadır. Adında anlaşılacağı üzere bu sistemin oluşumunda devlet dışında sadece bireyler etkili olmaktadır. Bu kapsamda bireyler tarafından eksikliği duyulan bir ihtiyacın giderilmesi kapsamında herhangi bir baskı altında olmayan tamamen özgür bireylerin sadece kendi düşünceleriyle bağımsız olarak toplanmalarıyla bir ortaklık oluşturmaları ve bu ortaklık ile oluşturulacak kooperatiflerin kurulmasında devletten hiçbir yardım alınmaması söz konusudur. Ekonomik hayatları içerisinde kooperatifçiliğin büyük bir paya sahip olduğu Danimarka ve İngiltere ülkelerinde devlet ile bu hareketin herhangi bir bağı yoktur.

2.2.2. Karşılıklı Yardım Sistemi (Fransa Örneği)

- Karşılıklı yardım sistemi olarak uygulanan bu kooperatifçilik sisteminde kooperatiflerle devlet arasında belirli konularda ilişki kurulmaktadır. Kurulan bu ilişkiler kapsamında devlet tarafından çeşitli kooperatif faaliyetlerine destek sağlanmaktadır. Bu destekler içerisinde kooperatiflere sağlanan vergi muafiyetleri, eğitim kolaylıkları, kredi temini ve devlet tarafından farklı başlıklarda tanınan haklar bulunmaktadır. Ancak devlet tarafından kooperatiflere sağlanan bu tür çeşitli desteklere rağmen devlet tarafından kooperatiflerin yönetim ve işleyişlerine müdahalede bulunulmaktadır. Kooperatifçilik örgütlenmesinde bu yönetim sisteminin ilk olarak uygulamaya konulduğu Fransa'da kooperatifçilik hareketi kapitalist ve sosyalist bakış açısına sahip olan düşünürlerin önderliğinde ortaya çıkmıştır.

2.2.3. Devletçilik Sistemi (Çin Örneği)

- Kooperatifçilik faaliyetlerinin uygulamalarının yönetiminde devletçilik sistemi genel olarak sosyalist temelli rejimlerde yer bulmaktadır. Belirtilen bu sistem içerisinde varlıklarını sürdüren kooperatifler genel anlamda devlet tarafından belirlenen politik kriterlere göre işleyişini sürdüren devlet bağımlı bir kuruluş görünümündedir. Kooperatiflerden tarafından atılacak olan bütün adımlar is-

tinasız devletin gözetimi altındadır. Sosyalist yönetimin hâkim ülkelerde bireysel mülkiyet uygulaması olmaması nedeniyle, bu ülkeler özelinde yer alan kooperatiflerde üzerinde ortaklarının herhangi bir sahiplik durumu söz konusu değildir (Çıkmın & Karacan, 1994: 102)

2.2.4. Vesayet Sistemi (Romanya Örneği)

- Dünya kooperatifçilik hayatında devlet ile kooperatifler arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği diğer bir sistem ise vesayet sistemi olarak bilinmektedir. Vesayet olarak adlandırılan bu sistemde içerik olarak devlet tarafından sadece kooperatiflerin işleyişlerine idari olarak yapılacak olan düzenlemeler ile sınırlı kalmamaktadır. Bu sistem çerçevesinde kooperatifler hemen hemen her hareketinde devletin yönetimi altındadır. Vesayet sisteminde ağırlıklı olarak kooperatiflerin yönetim sistemleri üzerinde etkili olunmaktadır. Bu noktada sistemi diğerlerinden ayıran en belirgin özellik, genel olarak kabul edilen demokratik olarak yönetimi ilkesi ile birlikte özerk yapısı ve yönetimde bağımsızlık ilkesinin uygulanmamasıdır. Genel olarak devlet tarafından kooperatifçilik yönetimine doğrudan müdahalede bulunulması genel olarak dünya genelinde kabul edilmiş olan evrensel kooperatifçilik ilkelerinin de uygulanmasına engel teşkil etmektedir. Vesayet sistemi dünya genelinde Romanya kooperatifçilik sisteminde görülmekle birlikte, ülkemiz kooperatifçilik sistemi içerisinde tarımsal satış ve tarım alanında kredi sağlamak amacıyla oluşturulan kooperatiflerde de uygulanmaktadır.

2.3. Günümüzde Kooperatifçiliğin Gelişiminde Devlet İnsiyatifi

2.3.1. Kooperatifçilikte Kamu Yönetiminin Etkisi

- Devletler kooperatiflerin kurulup geliştirilmeleri açısından oldukça önemli yere sahip olmakta ve bu konuda kooperatiflere destek sağlayan bir dış unsur olarak görülmektedir. Kooperatifçilik hareketlenmesinde ortaya konulan faaliyetlerden katkı payı ödenmeksizin faydalanabilme problemi, ortakların kooperatifçilik hakkındaki genel deneyim yetersizlikleri, faaliyetler sonucunda ortaya konulan ürünlere karşı potansiyel olarak görülen üyelerin güven duymaması ve organizasyon faaliyetlerinde yüksek maliyetlere ihtiyaç duyulması nedeniyle, birçok sektörde ortakların devlet desteği gibi bir dış destek olmaksızın kooperatif oluşturmaları oldukça zordur (Ostrom, 1990; Fairbairn, 2004). Devlet tarafından kooperatiflere sağlanan kamusal destek aşağıda belirtilen birkaç farklı yolla verilebilir:
- (1) Kooperatiflere faaliyetleri kapsamında hiçbir yolla ayrımcılık tanımayan kanuni bir sistem oluşturulması;
- (2) Devlet tarafından ticaret engelleri ve piyasada meydana gelen rekabetin önlenmesi amacıyla izlenen politikalarda ve buna yönelik çıkarılan kanuni düzenlemelerinden kooperatiflere muafiyet sağlanması;
- (3) Kooperatiflerin faaliyetleri sonucu mevcut yapıda ödenmesi gerektiği vergilerde ekonomik olarak fayda sağlayacak desteklerin sağlanması;
- (4) Kooperatifler tarafından faaliyetleri kapsamında kullanmak ve ortaklarına ihtiyaçları doğrultusunda verebilmeleri amacıyla düşük faizli kredi koşulları sağlama
- (5) Gelişen teknolojik şartlar altında faaliyet gösterilen sektördeki yenilikler hakkında kooperatiflere teknik yardım sağlanması.

► **2.3.2. Pozitif Ayrımcılık ve Avantajlı Bölgelerin Etkisi**

Pozitif ayrımcılık konusu Nathan Glazer tarafından yorumlanmış olup, Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılmakta olan "olumlu eylem" (affirmative action) tanımının çevirisi üzerine meydana çıkmıştır (Dotcheva,2009:97) ABD genelinde kullanılmakta olan 'olumlu eylem' tanımı Kanada ve Avustralya'da kullanılmaktadır. Bu terim Malezya genelinde 'toprağın oğulları' anlamında, Sri Lanka genelinde standartlaştırma ve Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkelerde ise (AB) pozitif eylem (positive action) olarak kullanılmaktadır. Ülkeler bazında bu terimler farklı yerlerde birbirlerinin yerine veya farklı anlamları içerecek şekilde kullanılmaktadır. Terimler kimi zaman birbiri yerine kimi zaman farklı farklı kavramları karşılamak için kullanılmaktadır (Skelton,2002:21). Örnek olarak Avrupa birliğinde hukuksal belgelerde pozitif eylem (positive action) terimi ayrımcılık uygulamasının neticesi olarak ortaya çıkmış olan dezavantajlar ile birlikte geçmişte gerçekleşen ayrımcı uygulamalardan kaynaklanan dezavantajların zararlarını gidermek amacıyla alınan tedbirler olarak tanımlanmaktadır. Pozitif ayrımcılık (positive discrimination) terimi ise bu yaklaşım açısından Amerika'da daha önce uygulanmış olan olumlu eylem (affirmative action) hareketleri çerçevesinde gerçekleştirilen kota adındaki sistemi ve tercihli davranışı açıklamak amacıyla kullanılmakta ve bunların tersi yönde ortaya konulacak bir ayrımcılık hareketini hukuka aykırı olarak değerlendirmektedir (Prakash,2003:6). Jennings tarafından bu konu üzerinde yapılan açıklamada pozitif ayrımcılık teriminin pozitif hareketin içerisinde yer aldığı ve pozitif hareket içeriği gereği meydana getirilen sert tedbirlerin bir alt grubu olarak görmektedir (Iliopoulos,2013:3) Schnapper tarafından ise bu görüşün tersi olarak pozitif ayrımcılık terimi toplumsal hayatın farklı yerlerinde çeşitli grupların eşit olarak temsil edilmeleri temeline dayandırılan bir politika olduğu belirtilmektedir (Zamagni, 2010:355) Bu şekilde birçok farklı anlamda ifade edilmekte olan bu uygulamaların temeldeki ortak amaçları; toplumsal hayatta var olan ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını sağlamak, toplum içerisindeki farklı gruplar açısından uygulanan fırsat eşitsizliklerini gidermek ve çeşitliliklerin pozitif olarak görülerek teşvik edilmesidir. Hedeflenen bu temel amaçların uygulamaya geçirilmesi amacıyla bu gruplara kotalar ayrılması veya yer ayrılması gibi uygulamalarla bu hedef grupların fırsat eşitliğinin sağlanmasına çalışılmaktadır.

2.4. Bir Stratejik Üstünlük Aracı Olarak Kooperatiflerin Rolü

- Kooperatif işletmeler kamu sektörü ve özel sektöre haricinde alternatif bir sektör olarak ekonomik hayat içerisinde gösterdiği faaliyet ve faydalar neticesinde son zamanlarda üçüncü sektör adıyla yer bulmaya başlamışlardır. Kooperatiflerle birlikte üçüncü sektör içerisinde, ekonomik anlamda bir gelir elde etmeyi amaçlamayan kuruluşlar, devlet bünyesi dışında kurulan kuruluşlarıyla birlikte sivil toplum örgütleri yer almaktadırlar. Anılan bu üçüncü sektör kapsamındaki oluşumlar toplumun genelinin menfaatlerini katkı sağlamak ve ihtiyaç duyulan hususlarda eksikliklerin karşılanması amacıyla sivil toplumu oluşturan üyelerin faaliyete geçirip yönettikleri yapılardır. Kuruluş amaçlarına ek olarak ortaklarının ve yönetimlerinin tutumlarıyla iktisadi alanlarda, sosyal anlamda ve siyasi görüşe hizmet etme amaçlarına yönelebilmektedirler. Bu türler arasında yer alan kooperatifçilik faaliyetleri kırsal alanda faaliyet her şeyden uzak sadece temel gıda maddeleri üretimini desteklemek amacıyla kurulması gibi bio-kimya sektöründe veya sigortacılık sektörü gibi farklı birçok alanda faaliyet göstermekle birlikte ekonomik getiri olarak ufak bir katkı sağlamanın yanında yüzlerce milyar dolarlık bir getiri sağlayabilirler. Dünya genelinde küreselleşme neticesinde meydana gelen gelişmeler, farklı alanlarda devlet tarafından yürütülen işlemlerde yapılan özelleştirmeler ile kamu faaliyetlerinin küçülmesi ve artan nüfus ve gelişen teknolojiyle çeşitlenen

sosyal sorunlara kamu sektörü olarak tek başına çözüm bulunamaması, özek sektörün ise ortaya çıkan bu sosyal sorunlara faaliyet amacı olarak sadece kar elde etme ve reklam amaçlı yaklaşması mevcut yapısıyla artan sosyal sorunlara çözüm getirememesi, özel sektörün doğası gereği sosyal sorunlara yalnızca kar amacıyla yaklaşması, mevcut sorunların çözümüne katkı sağlayacak üçüncü bir sistem ihtiyacı ve düşüncesini gündeme getirmiştir (Köstekli, 2005: 97). 1980 yılı itibariyle mevcut kamu yönetimi değişim göstererek dünya genelinde devlet eliyle yürütülen bazı faaliyetler özel sektör tarafından icra edilmeye başlanmış ve hatta bazı işlemler faaliyet alanında başarılı olan üçüncü sektör örgütlere devredilerek yaptırılmıştır. Son zamanlar değişen ortam şartlarına göre kamu ve özel sektörün ortak olarak faaliyet yürüttüğü yeni sistemler ortaya çıkarak bu sürece yeni bir yaklaşım sağlamıştır. Bununla birlikte devlet yönetimindeki kurumlar tarafından yürütülen kamu faaliyetlerinin daha öncede belirtildiği gibi belirli bir kısmı sivil toplum kuruluşları tarafından yapılması düşüncesi son zamanlarda artarak devam etmekte ve bu konuda üçüncü sektör kuruluşlar içerisinde yer alan kooperatifler önemli düzeyde görevler üstlenmektedirler (Özçelik, 2003: 4).

2.5. Sürdürülebilir Kalkınmada Kooperatiflerin Rolü

İşletme yönetimi, siyaset, iktisat, hukuk ve çevre yönetimi gibi önemli disiplinlerin alanı içerisinde yer almakta olan sürdürülebilirlik kavramı; toplumun sosyal kaynakları, kültürel varlıkları, doğal kaynakları, bilimsel birikimleri ve insan kaynaklarının kontrollü bir şekilde kullanılması gerektiğini belirten, bu kullanım kuralına bütün toplumların uyması ve desteklemesi gerektiği bir süreç olarak görülmesi gerektiği şeklinde tanımlanmaktadır (Gladwin vd., 1995: 877;). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, dünya genelinde ortaya çıkan çevresel bozulmalar ve giderek artan kirlilik nedeniyle doğal kaynakların zarar görmesiyle son zamanlarda yoğun olarak tartışılan konular arasında yer almaktadır. Çünkü sürdürülebilirlik kavramı insan yaşamının devamı için ihtiyaç duyulan enerji kaynakları, ekonomik faaliyetler ve çevre gibi önemli üç konunun oluşturduğu üçgeninin tam ortasında bulunmaktadır.

3. Araştırma Yöntemi/ Materyal ve Yöntem

3.1. Nitel Veri Analizi

- Nitel veri analizi, gözlem yapılması ve görüşme sağlanması ile veri toplama yöntemleri ve teknikleri aracılığıyla ulaşılan verilerin düzenlendiği, alt kategorilerde değerlendirildiği, sonuca ulaşmaya yol gösterecek temaların ortaya çıkarıldığı ve sonuç olarak gerçekleştirilen bütün sürecin bir rapor haline getirilerek kullanıma sunulduğu bir etkinlik sürecidir. Nitel veri analizi sonucunda ulaşılmak istenilen temel hedef, sosyal temelde var olan gerçekliğin içerisinde yer alan ancak irdelenmeden açık bir şekilde fark edilemeyecek durumda olan bilgi ve verinin anlaşılabilir düzeyde gün yüzüne çıkartılmasıdır. İzlenen bütün bu süreçte araştırmayı gerçekleştiren öznel bir bakış açısıyla araştırmaya başlamakta ve araştırması sonucunda elde ettiği gerçek anlamdaki sosyal bilgiyi tümevarımcı bir bakış açısıyla şekillendirmektedir.

3.2. Araştırma metodolojisi

Yukarıda bahsedilen nitel veri analizi temel alınarak, 15 Üye ile derinlemesine mülakat görüşmesi yapıldı. Anahtar kelimeler ekonomik fayda, sosyal fayda, beklenti ve memnuniyeti belirleyebilmek için alınan cevaplar Maxqda veri analiz programı kullanılarak ile nitel olarak analiz edilerek elde edilen bulgular görsel ve betimsel olarak ortaya konulmuştur.

3.2.1. Araştırma deseni

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen saha çalışmasında kooperatif ortaklarına yönelik olarak derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

3.2.2. Araştırma Evreni

Araştırma evreni olarak Gökçeada bölgesinde bulunan farklı alanlarda faaliyet gösteren 10 adet kooperatifin 1010 ortağından ve her kooperatiften en az bir üye olacak şekilde 15 görüşme sağlanmıştır.

3.2.2. Verilerin Analizi

Derinlemesine mülakat tekniği ile elde edilen araştırma verilerinin nitel analizleri MAXQDA analiz programının 2022 versiyonu ile gerçekleştirilmiştir. Program çerçesinde yapılan kodlama sonrasında Kod Matrisi Tarayıcı, Kod İlişkileri Tarayıcısı, Kod Birlikte Oluşma Modeli ve Kelime Bulutu analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Kodlama parametresi olarak kooperatif ortaklarının kooperatif üyesi olmakla ekonomik, sosyal, teknik destek ve bütün bunlardan memnuniyet durumları temel olarak ele alınmıştır.

3.2.3. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmanın gerçekleştirildiği örneklem olan Gökçeada bölgesinde kooperatifçilik konusunda daha önceden yapılmış bir çalışmanın olmaması ve var olan kooperatiflerle birlikte örnekleme oluşturan ortak sayılarının diğer bölgelere göre daha sınırlı olması araştırma kapsamında gerçekleştirilen en önemli kısıt olarak öne çıkmaktadır. Buna ek örnekleme yer alan katılımcılardan kooperatif ve ortaklarının kooperatifçilik konusunda yeterli bilgi ve gelişeme sahip olmaması da araştırma açısından önemli bir kısıt yaratmıştır.

Bölgede kooperatifçilik konusunda daha önceden yapılmış bir çalışmanın olmaması nedeniyle bölgede bulunan kooperatiflerin belirlenmesi, yöneticileriyle birlikte ortaklarına ulaşılması ve kooperatiflerin genel işleyişleriyle birlikte mevcut durumlarının öğrenilmesi konusunda çalışmanın ilk olması nedeniyle zaman anlamında zorluk yaratmıştır. Örnekleme yer alan kooperatiflerin tam anlamda aktif olmamalarıyla birlikte katılımcılarının kooperatifçilik konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle nitelikli veri toplanması aşamasında belirli oranda zorluk yaşanmıştır. Yapılan çalışma içeriğinin gelecekte yapılacak çalışmalar açısından yaşanan benzer sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır. Ayrıca kooperatif ortakları ile yapılacak görüşmelerde kooperatifçilik hakkında genel bir bilgi verilerek sorulacak soru hakkında bilgilenmeleri sağlandıktan sonra bireysel kooperatif tecrübeleri ile eşleştirmeleri sağlamanın uygun olacağı değerlendirilmektedir.

4. Bulgular

Çalışma kapsamında elde edilen veri setinin nitel analizi sonrasında kaynak olarak alınan kooperatifi ortaklarının kooperatifler hakkındaki ekonomik ve sosya açıdan, olumlu ve olumsuz düşünceleriyle birlikte var olan beklentileri bu kısımda sunulmuştur. Bu kısımda öncelikle nitel veri analizi kapsamında çalışmada elde edilen verilerin anlamlı kısımlarının konuya ilişkin betimleyici sözüklerle ana başlıklar halinde belirtilen 4 üst kod ve bunların alt kodları ile belirli bir kod düzeni içerisinde kodlaması sunulmuştur.

1.1.4.1. Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	Mülak...	TOPLAM	
▼ Kooperatiflerin Ekonomik Etkisi	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	135	
▼ Beklenti	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	16
Devlet Desteği		1					1		1				1		1		5
Ucuz Girdi Temini	1		1	1		1		1			1			1	1	1	9
▼ Pozitif Etki	1	4	5	6	4	4	4	5	4	3	3	3				5	51
Devlet Desteği		1			1	1	1	1	2	2	2	3	1				15
Güven Sağlama		3		1				1									6
Gelir Artışı	1	1	4	5	4	4	2	4	1	1	2	1				3	33
▼ Etkisiz	6	2	3	1	3	3	2	2	2	4	4	4	6	5	2		49
Kredi Temini	2		1			1	1	1	1	1					1	1	10
Gelir Artışı	1	1											1	1			4
Ürün Satışı	3					2	3	1	3	3	3	3	3	1	1		26
▼ Negatif Etki	1	2		1	1	1	2	1	2	1	1	1	2	3			19
Kredi Kullanım Zorluğu	2	1		1							1	1	1				7
Gider Artışı		1											1	1			3
▼ Kooperatiflerin Sosyal Etkisi	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	90
▼ Negatif Etki	2	2			2	1	1		1	2			4	2	2		19
Eğitim Eksikliği	1				1	1			1	1	1	1	1			1	9
Kooperatife Zorunlu Üyelik	1												1				2
▼ Pozitif Etki	4	4	5	6	4	5	4	6	5	4	6	5	2	4	4		68
Saygınlık Kazanımı	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18
Dayanışma	2	2	3	3	3	2	2	4	2	2	2	3		1	2		33
Şeffaf Yönetim	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14
▼ Teknik Destek	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4		61
Bireysel Çözüm	1	2	3	2	4	2	1	3	1	2	3	2	1	3	2		32
▼ Kooperatif Katkısı	2	2	1	2			1	1	2	2	3	2	2				20
Devlet Desteği		1	1							2	2	1					7
Bilgilendirme	1	1		2		1	1	2		1	1	1	1				12
▼ Memnuniyet	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	90
▼ Beklenti	1	1	2	1	1	2	1	1	2	2	2	3	2	1	1		23
Gelir Artışı	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1			1	21
▼ Olumsuz Düşünceler	1	5	1			2	2	3			3	4	2	4	5	4	36
Sosyal		3					1	1		2	1	1	3	3	1		16
Ekonomik		3	1			1	2	2		1	2	1	2	3	4		22
▼ Olumlu Düşünceler	4		3	5	5	3	3	3	4	3	2	2				2	39
Ekonomik	2			2	3	2	1	1	2	1		1					15
Sosyal	3		3	4	3	2	2	2	2	2	2	2				1	28
∑ TOPLAM	72	72	68	73	68	71	68	75	68	75	78	75	68	65	67		1063

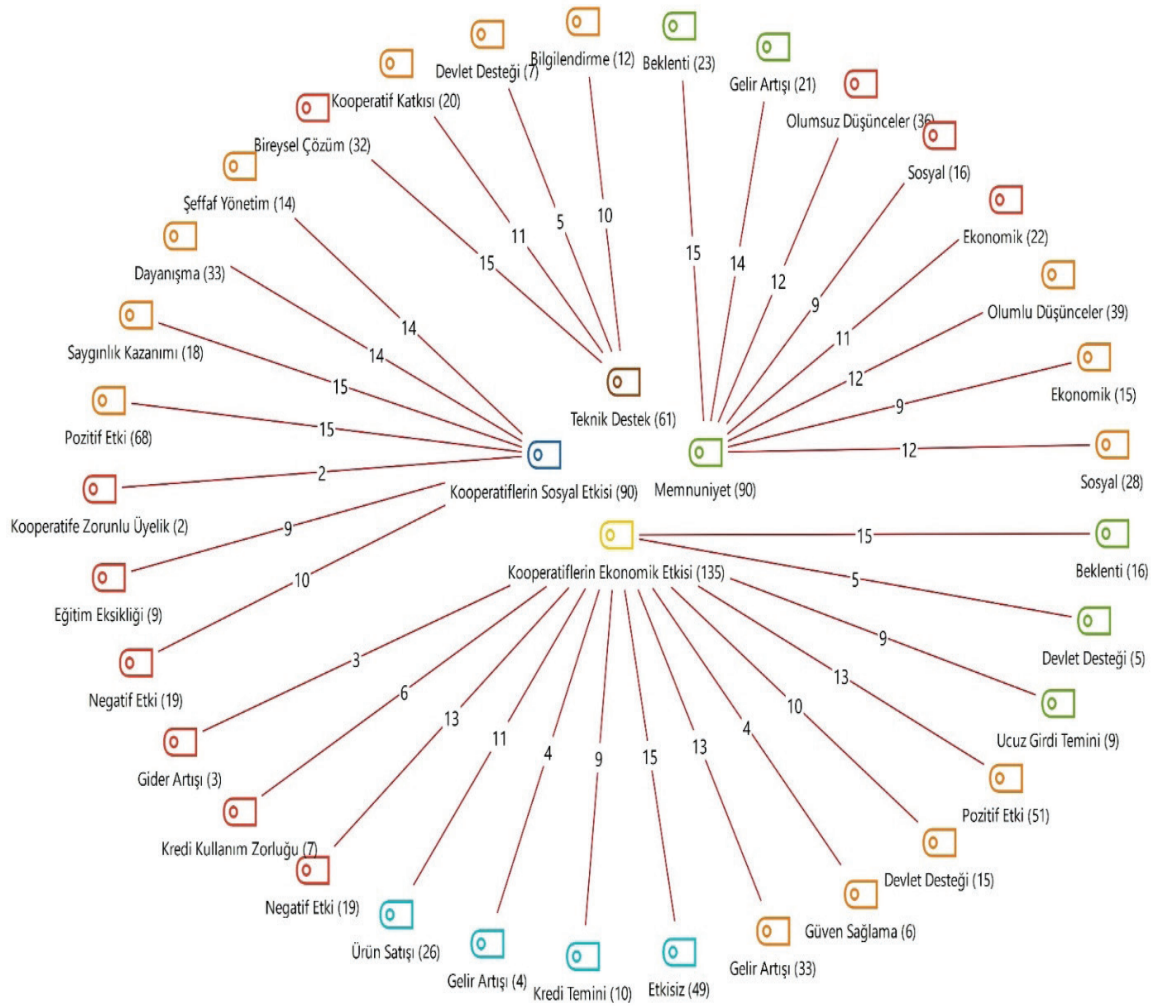
Şekil 1.1 Kod Matris Tarayıcısı

KOOPERATİF ÜYELERİNİN ÜYESİ OLDUKLARI KOOPERETİFLERDEN MEMNUNİYET DURUMLAR Satisfaction Status of Cooperative Members from the Cooperatives They Are Members of

MAXQDA 2022 Nitel Veri Analiz programı kullanılarak çalışma kapsamında elde edilen veriler kodlanmıştır. “Kod Matris Tarayıcısı” işlevi ile katılımcıların görüşme kapsamında vermiş oldukları cevapların hangi kodla kodlandığı bireysel ve toplam olarak sunulmuştur. Örneğin, birinci görüşmede “Kooperatiflerin Ekonomik Etkisi” kodlamasında katılımcının toplam 9 adet kodlamasının yapıldığı ve bunlardan bir tanesinin “Beklenti” ana alt kodundan “Ucuz Girdi Temini” olduğu görülmektedir. Buna ek olarak “Kooperatiflerin Ekonomik Etkisi” ana kodu altında yer alan kooperatif ortaklarının kooperatiflerden maddi anlamda sağladıkları fayda gösteren “Pozitif Etki” alt kodunun % 38 oranında bir değere sahip olduğu görülmekte iken, “Kooperatiflerin Sosyal Etkisi” ana kodu altında yer alan kooperatif ortaklarının kooperatiflerden sosyal anlamda sağladıkları fayda gösteren “Pozitif Etki” alt kodunun % 76 seviyesinde oldukça etkili bir orana sahip olduğu görülmektedir.

1.2. 4.2. Kod Birlikte Oluşma Modeli (Kod Birlikte Oluşum)

Kod Birlikte Oluşma Modeli (Kod Birlikte Oluşumu)

Şekil 1.3 Kod Birlikte Oluşma Modeli (Kod Birlikte Oluşum)

MAXQDA 2022 Nitel Veri Analiz programı kullanılarak çalışma kapsamında elde edilen veriler kodlanmıştır. “ Kod Birlikte Oluşum ” işlevi ile katılımcıların görüşme kapsamında vermiş oldukları cevapların kodlama sayıları alt kodların frekansları ile birlikte farklı renk atamaları ile sunulmuştur. Örneğin, “Memnuniyet” ana kodu altında beklenti alt kodu yeşil, olumsuz düşünceler alt kodu kırmızı ve olumlu düşünceler turuncu renkle belirtilmiştir. Buna ek olarak “Memnuniyet” ana kodunun çalışma kapsamında 90 defa kullanıldığı ve bunun altında Beklenti alt kodunun 23 defa kullanılarak 15 birim frekansa sahip olduğu görülmektedir.

1.3.4.3. Kelime Bulutu

Şekil 1.4 Kelime Bulutu

MAXQDA 2022 Nitel Veri Analiz programı kullanılarak çalışma kapsamında görüşmeler kapsamında elde edilen verileri oluşturan içerik cevapları kullanılarak, “ Kelime Bulutu ” işlevi kelimelerin metin içerisinde kullanım sayıları ile orantılı olarak büyük yazı boyutu ile farklı renk atamaları sunulmuştur.

4. Sonuç

Ülkemiz genelinde faaliyet gösteren kooperatiflerimiz incelendiğinde kuruluşlarının devletin kooperatiflere hibe ve sermaye temini gibi destek ve teşviklerde bulunduğu dönemlere rastlamasıdır. Bunun daha da ötesinde tarım alanında faaliyet gösteren birçok kooperatifimiz örnek teşkil etmesi ve destek sağlanması amacıyla doğru an devlet tarafından kurulmuştur. Bu noktada ülkemiz kooperatifçilik hayatının devlet tarafından sağlanan destek ve teşviklere doğrudan bağlı olduğunu göstermekte olup, kooperatifçilik faaliyetlerimizin kendi başlarına sürdürülebilir bir işletme yeteneği kazanmasında, kooperatif örgütlenmesinin ihtiyaç duyan insanların kendi girişimlerine dayalı olarak tabandan gelişmesini sağlayıcı eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesinin bu konuda oldukça büyük bir fayda sağlayacağı açıktır.

KOOPERATİF ÜYELERİNİN ÜYESİ OLDUKLARI KOOPERETİFLERDEN MEMNUNİYET DURUMLAR
Satisfaction Status of Cooperative Members from the Cooperatives They Are Members of

Türk kooperatifçilik sektörünün Cumhuriyetin kuruluş yıllarından günümüze kadar gelişiminin genel anlamda sayısal olarak artış gösterdiği ancak nitelik ve etkinlik açısından sayısal artışa rağmen yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu yetersizlik nedeniyle Türk kooperatifçilik sektörü ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmesinde ve sanayileşme sürecinde belirli oranda katkı sağlamasına rağmen sahip olduğu potansiyel gücüne göre gerekli katkıyı tam anlamıyla sağlayamamıştır. Bu duruma sebep olan temel nedenlerin; finansman, pazarlama, tedarik, örgütlenme, eğitim ve araştırma, kooperatifçilik mevzuatı gibi temel konularda sorunlarının olmasıdır. Genel olarak belirtilen bu sorunların çalışma bölgemiz olan Gökçeada'daki kooperatifler içinde geçerli olduğu elde edilen veriler ışığında görülmüştür.

Bu çalışmada, Gökçeada ilçesinde faaliyet gösteren bütün kooperatifler incelenmiş, faaliyet gösterdikleri alanlarda ortakların, kooperatifler hakkındaki ekonomik ve sosyal açıdan olumlu ve olumsuz düşünceleriyle birlikte kooperatiflerden olan beklentileri ortaya çıkarılmıştır.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 15'i kooperatiflerin ekonomik açıdan işletmelerini negatif yönde etkilediklerini belirtmiş ve içerik olarak buna sebep olan nedenlerin, ihtiyaç duydukları krediyi kooperatiflerin kredi kullandırma prosedürlerinin zorluğu nedeniyle tercih etmedikleri ve kooperatiflere ortak olmaları sonrasında ödemek zorunda kaldıkları aidatlar nedeniyle işletme giderlerinin arttığını beyan etmişlerdir. Kooperatif ortakları genel anlamda ihtiyaç duydukları sermaye ve işletme giderlerinin karşılanması amacıyla ihtiyaç duydukları kredileri kooperatifler aracılığıyla temin edememeleri nedeniyle bu ihtiyaçlarını yüksek oranlarda faiz ödeyerek diğer kredi sağlayıcıları olan bankalar yardımıyla karşılamaktadırlar. Yüksek oranlı faizler ve kısa vadede ödenmek zorunda kalınan bu krediler kooperatif ortaklarını ekonomik olarak zorlamakta ve büyüme çabalarına engel olmaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesi maksadıyla kooperatifler aracılığıyla kredi kullanım prosedürleri hakkında mevzuat içeriğinde düzenlemelerin yapılmasının çözüm sağlayacağı düşünülmektedir.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 36'sı kooperatiflerin ekonomik açıdan etkisiz olarak değerlendirmiş ve içerik olarak buna sebep olan nedenlerin kooperatif aracılığıyla ürün satışı gerçekleştiremedikleri, kooperatif ortağı olmaları rağmen herhangi bir gelir artışı sağlayamadıkları ve kooperatif aracılığıyla kredi ihtiyaçlarını karşılayamadıkları olduğunu beyan etmişlerdir. Kooperatiflerin pazarlama konusunda herhangi bir faaliyet göstermemesi nedeniyle ortaklar tarafından üretilen ürün ve hizmetler piyasada gerektiğinden daha ucuz bir fiyata alıcı bulunmaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesi maksadıyla kooperatifler tarafından ortaklarına alım garantili üretim sistemi kurulmalı ve ürünlerin ham olarak satılması yerine işlenerek satılması sağlanmalıdır.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 12'si kooperatiflerden ekonomik açıdan beklentilerinin olduğunu ve içerik olarak bu beklentilerinin devlet tarafından kooperatif ortağı olmaları nedeniyle kendilerine sermaye, kredi kullanım kolaylığı, hibe ve yer temini gibi desteklerin sağlanması ve ayrıca ortağı oldukları kooperatiflerin faaliyetleri esnasında kullandıkları temel girdileri piyasa koşullarına daha uygun fiyatla temin etmesi olduğunu beyan etmişlerdir. Kooperatif ortaklarının kooperatiflerinden öncelikli beklentileri maddi gelir artışının sağlanması olup, kooperatifler tarafından faaliyet alanına göre gerekli araştırma ve girşimlerde bulunarak devlet aracılığıyla ortaklara üretim alanları, satış yerleri ve piyasaya göre daha uygun koşullu sermaye temini kolaylıkları sağlanmalıdır.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 21'i kooperatiflerin sosyal ihtiyaçlarına cevap vermediği ve içerik olarak bunların genel anlamda kooperatifçilik bilgileri ve faaliyet gösterdikleri alanlarda ihtiyaç duydukları eğitimlerin karşılanmaması ve belirli sektörlerde faaliyet gösterebilmek için kooperatiflere

zorunlu üyelik şartı olduğunu beyan etmişlerdir. Kooperatifler tarafından sermayelerinin yetersizliği nedeniyle ortaklar, faaliyet alanları ilgili yeni gelişmeleri takip edilerek tam anlamıyla bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri icra edilememektedir. Bu nedenle ortaklar sektördeki yeniliklerden daha geç haberdar olmakta veya haberdar olsa bile uygulamaya geçirilmesi konusunda eğitim yetersizliği nedeniyle geride kalarak gelir kaybı yaşamaktadırlar. Kooperatifler tarafından bu sorunun giderilmesi amacıyla konusunda uzman kamu daireleri ile irtibat kurularak gerekli eğitimlerin verilmesi sağlanmalı veya bu şekilde sağlanamıyorsa ortakların yardımı ile kooperatiflere bu konularda kullanılmak üzere sermaye sağlanmalıdır.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 40'ı kooperatiflerden ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamadıkları nedeniyle memnun olmadıklarını beyan etmişlerdir. Buna ek olarak kooperatif ortaklarının %20'si kooperatiflerden işletmelerinin gelirlerini arttırması yönünde bir beklentileri olduğunu belirtmişlerdir. Kooperatif ortaklarının ekonomik anlamda doğrudan gelir artışı sağlayamamaları ve sosyala anlamda karşılaştıkları sorunlarda dilekçe yolu gerekli makamlara başvuru yapıp çözüm sağlayamama durumlarından dolayı kooperatiflerden memnuniyet duymamaktadırlar.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 53'ü faaliyetleri esnasında ihtiyaç duydukları teknik bilgi desteğini bireysel olarak karşıladıklarını ve kooperatiflerin bu konuda herhangi bir desteğinin olmadığını belirtmişlerdir. Kooperatif ortakları tarafından işletme faaliyetlerinde kullanılan teknik ekipmanlar bireysel olarak temin edilmiş durumdadır. Bu durum öncelikle atıl bir sermaye oluşumuna sebep olmakla birlikte kooperatif bu konuda hizmet vermesine engel teşkil etmektedir.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 38'i kooperatiflerin ekonomik açıdan işletmelerine pozitif yönde katkı sağladığını ve içerik olarak bu etkilerin kooperatif ortağı olmaları nedeniyle devlet tarafından kendilerine yapılan ekipman desteği, yer temini ve resmi olarak gerçekleştirmek zorunda oldukları izin gibi işlemlerde maddi muafiyet tanınması, satışlarını bireysel olarak yapmalarına rağmen kooperatif üyesi olmaları sayesinde piyasadaki diğer ürünlere halkın kendi ürünlere daha fazla güven duymalarının sağladığı pazarlama kolaylığı ve kooperatif ortağı olmaları sayesinde işletmelerinin gelirlerinde küçük çaplı gelir artışlarının olduğunu beyan etmişlerdir. Kooperatif ortakları tarafından faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla almak zorunda oldukları yasal izinleri devlet desteği ile kooperatif üyesi olmaları koşuluyla kısa zamanda ve ücretsiz olarak alabilmelerinin ortaklar için büyük bir motivasyon kaynağı sağladığı gözlemlenmektedir. Bunun yanında devlet tarafından kooperatif ortaklarına devlet tarafından malzeme alımlarında KDV indirimi, ekipman hibe edilmesi ve ücretsiz yer temin edilmesinde oldukça etkili olduğu görülmüştür.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 76'ı kooperatiflerin sosyal ihtiyaçlarına karşıladıkları ve içerik olarak bunların kooperatiflerin tüzel bir kişilik olması sayesinde toplum içerisinde ve ilişki içerisinde oldukları kamu kurumlarında saygınlıklarını arttırması, diğer kooperatif ortakları ile karşılaştıkları bütün sorunlarda dayanışma içerisinde olmalarını sağladıklarını ve üyesi oldukları kooperatiflerin yönetsel olarak şeffaf olmalarını beyan etmişlerdir. Kooperatif ortaklarının sosyal anlamda bireysel olarak ulaşamadıkları resmi makamlara kooperatif ortağı olmaları sayesinde daha kolay ulaşarak sorunlarını dile getirebilmeleri ortaklar tarafından toplum içerisinde kazanılan sosyal bir statü ve güç olarak görülmektedir. Kooperatif ortağı olmak ile kazanılan bu sosyal statü ve ortaklar oluşan dayanışma kooperatif ortağı olma yolunda sosyala anlamda oldukça önemli bir motivasyon kaynağı olmaktadır.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 33'ü faaliyetleri esnasında ihtiyaç duydukları teknik bilgi

KOOPERATİF ÜYELERİNİN ÜYESİ OLDUKLARI KOOPERETİFLERDEN MEMNUNİYET DURUMLAR
Satisfaction Status of Cooperative Members from the Cooperatives They Are Members of

ihtiyaçlarını ortağı oldukları kooperatiflerin kurumsal bilgilendirmeleri ve kooperatiflerin girişimiyle konusunda uzman kamu kurumlarından destek alarak karşıladıklarını belirtmişlerdir. Kooperatifler tarafından tüzel kişilik olmaları sayesinde kamu kurumlarından ihtiyaç duydukları teknik konularda daha kısa sürede olumlu cevap alarak aldıkları teknik destek sayesinde daha az giderle daha fazla üretim yaparak ekonomik fayda sağlamaktadırlar.

Görüşme sağlanan kooperatif ortaklarının % 45'i kooperatiflerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşıladıkları nedeniyle memnun olduklarını beyan etmişlerdir. Kooperatif ortakları tarafından kooperatif ortağı olmaları sayesinden ekonomik olarak gelir artışı sağlamaları ve sosya anlamda dayanışma sağlayarak sorunlarına çözüm arayabilmeleri ortağı oldukları kooperatiflerden memnuniyet derecelerini etkilemektedir.

Yapılan çalışma neticesinde tespit edilen veriler ışığında kooperatifçilik sektörünün gelişimine katkı sağlamak ve gelecekte yapılacak çalışmalara fayda sunmak amacıyla bazı önerilerde bulunulabilir. Araştırma bölgesi olan Gökçeada gibi kooperatif ve ortak sayılarının az olduğu bölgelerde her sektörde farklı bir kooperatif kurmak yerine işletme maliyetlerini azaltmak, daha büyük sermayeler oluşturarak sektörde güçlü olmak, tam anlamıyla bir dayanışma sağlamak adına bütün kooperatiflerin tek bir çatı altında toplanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Kooperatiflerin işletme gelirlerini arttırmak amacıyla, üretilen ürünlerin ham haliyle satılması yerine işlenerek katma değer yaratacak formlara dönüştürülmesiyle mevcut pazarlar yerine daha yüksek fiyatlara alıcıların bulunabileceği pazarlara bir marka oluşturularak sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Kooperatiflerin öneminin ve değerinin daha anlaşılır kılınabilmesi için farkındalık yaratacak eğitimlerin düzenlenmesinin ve kooperatif faaliyetlerinde çevrenin korunması gibi sosyal projelere daha fazla yer verilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kooperatifçilik hakkında yapılacak gelecek çalışmalarda, kooperatif ortaklarının faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla bireysel olarak yapmış oldukları ekipman ve altyapı harcamalarının nicel olarak ölçülmesi ve her bir ortağın bireysel olarak yatırım yapması yerine kooperatif adına bütün ortakların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ekipman ve altyapı sağlanması sayesinde yapılacak olan sermaye tasarrufunun nicel olarak ortaya konularak bu sermaye ile yeni iş modellerinin geliştirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

“Cooperatives in France: Issues and challenges at the start of the 21st century”, Jean-François Draperi, Erişim: 15.04.2021

ÇIKIN A. ve Karacan A. R., (1994), Genel Kooperatifçilik, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova- İzmir.

Doytcheva, Milena, Çokkültürlülük, çev. Tuğba Akıncılar Onmuş, İstanbul: İletişim. 2009.

Fairbairn, B. 2004. History of cooperatives. pp. 23-51 In: C.D. Merrett and N. Walzer (Eds.) Cooperatives and Local Development: Theory and Applications for the 21st century. Armonk, NY & London: M.E. Sharpe

Gladwin, T., Kennely J., Krause S.T. (1995), “Shifting Paradigms for Sustainable Development: Implications for Management Theory and Research”, Academy of Management Review, Vol:20, No:4.

Köstekli, Şeyma İpek (2005), ” İstihdam Stratejileri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

MÜLAYİM, Z.G. (2010). “Kooperatifçilik”. Ankara: Yetkin Yayınları.

Özçelik, Mehmet (2003), “Avrupa Birliğinde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşamda Kooperatiflerin Rolü Raporu”, Konya Ticaret Odası, s:1-8 <http://www.kto.org.tr/d/file/kooperatifcilik.pdf> (15.02.2015)

- PRAKASH, Daman. (2003), "The Principles Of Cooperation -A Look At The ICA Cooperative Identity Statement" International Cooperative Alliance Regional Office for Asia and the Pacific, New Delhi India.
- POLAT, Hüseyin. (2017), "Yarının İşletmesi Kooperatif" Orkide Matbaası, Ankara.
- REHBER, Erkan. (2011), "Kooperatifçilik", Ekin yayınları, Bursa.
- RESMİGAZETE.Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/arşiv/13195.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.03.2022).
- SKELTON, Ian. (2002), "Supporting Identity and Social Needs The Many Faces of CoOp Housing" Cnadian Centre For Policy Alternatives
- TBMM. Türkiye Büyük Millet Meclisi, <http://tbmm.gov.tr/KanunveKararBilgiSistemi>, (Erişim Tarihi: 20.03.2022).
- Iliopoulos, C. 2013. Public policy support for agricultural cooperatives: an organizational economics approach. *Annals of Public and Cooperative Economics* 84 (3): 241-252.
- ZAMAGNI, Stefano., ve ZAMAGNİ, Vera. (2010), "Cooperative Enterprise: Facing the Challenge of Globalization", Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
- World Health Organization, Physical Activity Promotion in Socially Disadvantaged Groups: Principles for Action. Phan Work Package, 2013, p. 3.